

آینده شبکه‌های اجتماعی و روابط انسانی

روابط اجتماعی میان انسان‌ها، پیوسته در طول تاریخ دستخوش دگرگونی‌هایی بوده است، اما این دگرگونی‌ها در سال‌های اخیر شتاب روزافزونی یافته و فناوری را می‌توان اصلی‌ترین عامل آن دانست.

جام جم آنلاین: روابط اجتماعی میان انسان‌ها، پیوسته در طول تاریخ دستخوش دگرگونی‌هایی بوده است، اما این دگرگونی‌ها در سال‌های اخیر شتاب روزافزونی یافته و فناوری را می‌توان اصلی‌ترین عامل آن دانست.

دنیاي فردي خودتان را در نظر بگیرید. بي‌شك در دنياي همه ما تعداد محدودی از اقوام، خویشان و دوستان، نزدیک‌ترین افراد به ما محسوب می‌شوند. در مرتبه بعدی، شمار زیادی افراد آشنا و نیز غریبه‌های مهم را می‌شناسیم که گهگاهی با آنها روبه‌رو می‌شویم و در مواردی که پرسشی داشته باشیم، نیازمند تصمیم‌گیری باشیم یا به کمک احتیاج داشته باشیم، به ما یاری خواهند رساند.

نکته حائزاهمیت اینجاست که ارتباط ما با همه آنها، بویژه آنهایی که در شبکه روابط ما دورتر هستند، به دلیل فناوری دیجیتال (نظیر ایمیل، شبکه‌های اجتماعی و...) به طور روزافزونی افزایش یافته است.

این دگرگونی در روابط اجتماعی در میان چند نسل اخیر از انسان‌ها پدیدار شده، ولی در سال‌های اخیر به دلیل انقلابی سه‌گانه که در این حوزه روی داده، بشدت افزایش یافته است. اجزای این انقلاب سه‌گانه عبارتند از به کارگیری خطوط پر سرعت اینترنت، قابلیت اتصال تلفن همراه و دستگاه‌های قابل حمل به اینترنت و در نهایت، پشت سر نهادن گروه‌های محدود (مجموعه‌ای از حلقه‌های بسته و مرتبط به هم اجتماعی) و حضور در شبکه‌های چندگانه اجتماعی.

نتیجه این انقلاب را می‌توانیم «فردگرایی شبکه‌ای"؛ بنامیم، زیرا شبکه‌هایی که روابط میان اعضای آن چندان قوی و نزدیک نیست، در حال پیشی گرفتن از گروه‌هایی است که در آن با رابطه قوی میان اعضا روبه‌رو هستیم و نیز سلسله مراتب سنتی را که تاکنون شکل غالب تعامل اجتماعی بوده، داراست.

در دنیاي فردگرایی شبکه‌ای، تمرکز بر فرد است، نه خانواده، واحد شغلی، محله یا گروه اجتماعی فرد. هر شخصی بنا به نیازهای خود شبکه‌ای را شکل می‌دهد و آن را از طریق ایمیل و فهرست نام یا نام مستعار در وب‌سایت‌ها و شبکه‌های اجتماعی و در کامپیوتر یا تلفن همراه خود حفظ می‌کند.

شبکه‌های مختلف اجتماعی به شکلی روزافزون رشد می‌کند. در این شبکه‌ها، انسان‌ها علاوه بر روابط قوی با برخی، با برخی دیگر روابطی ضعیف‌تر دارند و البته تعداد افراد موجود در شبکه هر فرد، روز به روز در حال افزایش است. امروزه دیگر لازم نیست برای ایجاد یک اجتماع از کسانی که می‌شناسیم، از شکل سنتی آن یعنی حضور فیزیکی همه افراد در یک مکان استفاده کنیم. بسیاری از فعالان مدنی، رهبران دینی و معنوی و هنرمندان با دو گزینه ادامه حضور در اجتماعات موجود و سنتی و از سویی دیگر، ساختن اجتماعی به دست خودشان روبه‌رو هستند و البته بیشتر آنها راه دوم را برمی‌گزینند.

برخی می‌ترسند که این انقلاب به انزوای جسمی انسان‌ها منجر شود، ولی ماجرا به هیچ وجه این گونه نیست. هنوز هم ما به افرادی که در کنارشان زندگی می‌کنیم، اهمیت می‌دهیم، زیرا این افراد در تعاملات اجتماعی روزمره و نیز موارد اضطراری مهم هستند. هنوز هم ارتباط با همسایگان، 10 درصد از حجم مهم‌ترین ارتباطات ما را تشکیل می‌دهد. با این که ما، همکاران و همسایگان خود را به طور معمول می‌بینیم، اما مهم‌ترین نوع ارتباطات را با کسانی که در شهر، استان، یا حتی کشوری دیگر هستند، داریم.

نکته: به کارگیری خطوط پر سرعت اینترنت قابلیت اتصال تلفن همراه و دستگاه‌های قابل حمل به اینترنت و در نهایت، پشت سر نهادن گروه‌های محدود و حضور در شبکه‌های چندگانه اجتماعی از اجزای سه‌گانه انقلاب در روابط اجتماعی هستند. دنیاي دیجیتال می‌تواند چنین تعاملاتی را تسهیل کند و گویی دنیا به محله‌ای کوچک ولی پرجمعیت بدل شده است. داده‌های به دست آمده از یک مرکز پژوهشی در مورد تاثیر اینترنت بر زندگی انسان حاکی از آن است که بیش از دوسوم بزرگسالان و سه‌چهارم نوجوانان از طریق شبکه‌های اجتماعی محتوا تولید می‌کنند و به امتیازدهی، نظردهی و ترکیب مجدد آن می‌پردازند. در این دنیا، افراد به راحتی یکدیگر را می‌یابند و با دیگران ارتباط داشته و سلیقه، سبک زندگی، گرایش‌های سیاسی، غذای مورد علاقه و آرزوهای شغلی خود را با دیگران در میان می‌گذارند.

اما این تغییر بنیادین اجتماعی که به فناوری وابسته است، به کدام سو می‌رود. بسیاری از پژوهشگران، دو نوع آینده را برای این روند

در حالت اول، انواع مختلف برنامه‌ها و ربات‌ها در شبکه اینترنت می‌توانند انبوهی از داده‌ها را ارزیابی کنند و قادرند علاقه‌ها و سبک زندگی هر فرد را تعیین کرده و به این ترتیب انسان در برآورده‌سازی نیازهایش کارا تر و موثرتر خواهد شد.

در حالت دوم، دنیای آنلاین محصور می‌شود و تحت کنترل شدید شرکت‌های بزرگ درآمد و حکومت‌ها نیز در این میان محدودیت‌هایی برای کاربران ایجاد می‌کنند. تلفن‌های همراه و ابزارهای ارتباطی قابل حمل دیگر به جاسوسی دوجانبه بدل می‌شود و اطلاعات به دست آمده از آنها، برای شرکت‌های مختلف ارزشمند می‌شود.

پرسش اینجاست؛ کدام یک از این دو حالت در آینده روی خواهد داد؟ پاسخ این است که آینده احتمالا دربردارنده هر دو این حالات خواهد بود. ساختار اینترنت به گونه‌ای است که به ایده‌آل هرکها نزدیک است و این خود می‌تواند نویدبخش باز بودن فضای اینترنت باشد. در عین حال، دعاوی حقوقی بر سر مالکیت محتوای تولیدی و هزینه دسترسی به اینترنت ممکن است به محدودیت‌هایی منجر شود که در نهایت به محدودیت کاربران در استفاده از آن بینجامد.

شکل‌گیری تدریجی هنجارهای اجتماعی جدید، بر هر دو این حالت‌ها تاثیر می‌گذارد. در این میان، برخی بر دسترسی آزادانه به دنیای مجازی تاکید خواهند کرد و برخی دیگر، اعمال محدودیت‌ها را ضروری خواهند دانست. خلاصه این که جهان از یک سو به سمت دنیایی با دسترسی آزاد به فردیت شبکه‌ای می‌رود و بخشی دیگر به سوی کنترل جریان اطلاعات گام برمی‌دارد.

انقلاب سه‌گانه در ارتباطات بشر، نتایج شگفت‌انگیزی را با خود به همراه آورده ولی هنوز آینده آن مشخص نیست. آنچه مبرهن است این است که فردگرایی شبکه‌ای به تغییرات فناوری بستگی دارد و از هم‌اکنون می‌توان تا حدی آینده این حوزه را پیش‌بینی کرد.

NewScientist / مترجم: صالح سپهری‌فر